[1]דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מנלן דכתיב [2]לכן הנה ימים באים נאם ה' [ב]לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את [ג]בני ישראל מארץ [ג]צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם מאי איריא דתני עלו מבבל נתני עלו לארץ ישראל מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר [ד]ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה איתמר אביי אמר עלו מאליהם תנן ורבא אמר העלום תנן וקמיפלגי בדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה אביי לית ליה דרבי אלעזר רבא אית ליה דרבי אלעזר איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר והכא בהא קא מיפלגי מר סבר אפרושי אפרושינהו ומנפשייהו סליקו ומר סבר בעל כרחייהו אסוקינהו בשלמא למאן דאמר עלו היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל [ה]כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל אלא למ"ד העלום מידע ידעינהו נהי דידעי להוהוא דרא אחריני לא ידעי [ו]בשלמא למאן דאמר עלו היינו דכתיב [3]ואקבצם אל הנהר הבא [ז]על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם אלא למאן דאמר העלום הא מיזהר זהירי נהי דאיזהור בפסולים בכשירים לא איזדהור: כהני לויי וישראלי: מנלן דסליקו דכתיב [4]וישבו הכהנים והלוים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם: [ח]חללי גירי וחרורי: חללי מנלן [ט]דתניא ר' יוסי אומר גדולה חזקה שנא' [5]ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שמם אלה בקשו כתבם המתייחשים ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד [י]כהן לאורים [כ]ותומים ואמר להם הרי אתם בחזקתכם במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול אף כאן[ל] נמי בקדשי הגבול ולמאן דאמר [מ]מעלים מתרומה ליוחסין הני דאכול בתרומה אתו לאסוקינהו שאני התם דריע חזקתייהו ואלא מאי גדולה חזקה דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא ואיבעית אימא לעולם השתא נמי בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול [נ]וכי מסקינן מתרומה ליוחסין מדאורייתא מדרבנן לא מסקינן אי הכי מאי גדולה חזקה דמעיקרא ליכא למיגזר משום תרומה דאורייתא לבסוף אף ע"ג דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול והכתיב ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים בקדש הקדשים הוא דלא יאכל הא כל מידי ניכול הכי קאמר לא מידי דמיקרי קדש ולא מידי דמיקרי קדשים לא מידי דמיקרי קדש דכתיב [6]וכל זר לא יאכל קדש ולא מידי דמיקרי קדשים דאמר קרא [7]ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל [ס]ואמר מר [ע]במורם מן הקדשים לא

דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית וגו'. מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל דכל לגדיה סתם [י]וכתב ועלית: אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון. דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתיב אשר העלה: מסייע ליה לרבי אלעזר. דנקט תנא דידן לישנא [ס]יתירא לאשמועינן שכל עלמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן לייחסן עמד והפריש פסוליהן והוליכן עמו והדור שראו הפרשתם הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים נמי כיון דאמר מר (לקמן דף עו:) לשכת הגזית היתה שם שהיו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום מיזהר והירי בפסולי: העלום. על כרחם: אפרושי אפרושינהו. ומתוך שהופרשו הכירו בהם אנשי מקומם וידעו שלא יתערבו עוד בהם: ומנפשייהו סליקו. לארץ ישראל שלא יכירו בהם: בשלמא למ"ד. שעלו מאליהם ולא הכירו בהם העולים עמהם כל כך היינו דארץ ישראל עיסה לבבל ספק יחום הוא אבל בבל שנעשית בבל כסולת נקיה ובני ארץ ישראל לא הכירום כל כך ויש שנדבקו עמהם: עיסה. ספק עירובין כעיסה זו שמערבין בה שאור מים וקמח מלח וסובין: כל הארצות עיסה. פסולת אצל ארץ ישראל לפי שבני ארץ ישראל עסוקין לבדוק ביוחסים לפי שהכהנים מצויים שם: וארץ ישראל עיסה לבבל. שעזרא הפרישם [פ]ויצא מהם: אלא למ"ד העלום תנן. הואיל ובעל כרחם העלום עם אלו יצא קול פסול עליהם והכל ידעו בפסולן ונזהרו בהם כל העולים: ואבינה בעם. מי היה ומי לא היה ש"מ לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לוים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו' במזמור על נהרות בבל (תהלים קלז) שאמר להם נבוכד נצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו לו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר אין לנו במה למשמש בנימי הכנורות[פ] מאותן עלו ומן הכשרים לא מצא לפי שהיו יושבים בבבל בשלוה והעולים בירושלים היו בעוני ובטורח המלאכה ובאימת כל [צ]סביבותיה והנך לויי דקתני מתניתין מהנך דלא חזו לעבודה היו: מוזהר וזהירי בהו. יודע היה מי עלה ומי לא עלה: גדולה חזקה. יש לסמוך עליה יפה: בקשו כתבם המתייחשים. כתב יחוסם: התרשתא. נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא[ק]. ובגמרת ירושלמי[ר] נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה צריך לשתות קודם שלא יחשדוהו שמא הטיל סם המות במשקה המלך התירו לו יין של עובדי כוכבים לשתות לכך נקרא התרשתא: עד עמוד הכהן לאורים ותומים. כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח [א]דאורים ותומים לא היו בבית שני: ואמר להם כו'. מדכתיב מקדש הקדשים שמעינן דלא אסירי בתרומה אלא מקדשי המקדש: אמר להם. תרומה איני יכול לאסור עליכם מפני חזקתכם שהוחזקתם בבבל לאכלה: קדשי הגבול. תרומה הנאכלת בכל מקום: אף כאן כו'. אלמא מדכתיב ויגואלו שמע מינה נתחללו מן הכהונה והיינו חללים: ולמ"ד. במסכת כתובות (דף כד:): מעלין מתרומה ליוחסין. הרואה כהן אוכל בתרומה במקומו אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין ונושא כהן בתו הני כיון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו: שאני התם דריע חזקתייהו. לא איצטריך למיחש להאי דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגואלו מהם הורע חזקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו: ואלא. כיון דליכא למגזר מידי מאי גדולה חזקה דאמר רבי יוסי מאי רבותא לא היה לו לומר אלא מנין לחזקה כו' מדקאמר גדולה רבותא אשמועינן דאע"ג דאיכא צד איסור השתא טפי מעיקרא סמכינן עלה: בתרומה דרבנן. תרומת חוץ לארץ: בתרומה דאורייתא. משבאו לארץ: השתא נמי בתרומה דרבנן היא. דאכול כדמעיקרא ואמאי ניהו תרומת פירות וירק: בתרומה דאורייתא. דגן ותירוש ויצהר לא אכול: ליכא למיגזר משום תרומת הארץ. דלא הואי גבייהו: וכל זר לא יאכל קדש. כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים דכתיב[ש] ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וליכא לאוקמי אלא בתרומה שמחוסר כפורים מותר[ת] בה: ולא מידי דאיקרי קדשים. חזה ושוק של שלמים דאשכחן דאיקרי קדשים: במורם מן הקדשים. חזה ושוק: לא

ומבני לוי לא מצאתי שם. וא"ת והא אמרי' במתניתין עשרה יוחסין עלו מבבל וקא חשיב לויים ויש לומר דכל הלוים שעלו עמו היו קלולי בהונות ואינם ראויים לשורר שירה של דוכן[א]: שאני התם דריע חזקתייהו. פי' בקונטרס במה שאין אוכלין בקדשים ולא נהירא דמכל מקום איכא למיחש דילמא אתו לאסוקינהו מתרומה לקדשים ומקדשים ליוחסין ונראה לפרש דריע חזקתייהו לפי שבקשו כתב יחוסם ולא מצאוהו[א]:

[ואלא מאי גדולה חזקה. [ב]בשלמא למ"ד אין מעלין היינו גדולה חזקה דאף ע"ג דהוי לן למיגזר דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין דהא לית ליה [ג]דריע חזקתייהו אפ"ה לא גזרי' אלא למ"ד מעלין דלית ליה סברא דריע חזקתייהו מאי גדולה חזקה הא דלא גזרינן הכא משום דריע חזקתייהו. תו"י]:

אין

חרוב ז חוצה לארץ, תרומה דאורייתא. תרומה הארץ. לא אכול. אלא בתרומה דרבנן כגון תרומת פירות וירק. תרומה דאורייתא. דגן תירוש ויצהר. ומאי מקדש הקדשים דמשמע הא לשאר מילי אכול. הי"ק לא במידי דאיקרי קדש. דכתיב זר לא יאכל קדש. קדשים דרבנן*.

*אולי צ"ל דלא אכלי רק קדשים דרבנן (ד"ז).

לא יאכל קדש. בתרומה משתעי, דכתיב בפרשה לעיל מיניה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה, ביבמות בהערל (שם). ולא במידי דמיקרי קדשים. אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם (שם). ואמר מר. ביבמות בפרק יש מותרות (פו.) בת כהן שנישאת לישראל ונעשית אלמנה וגרושה וזרע אין לה, שחוזרת לתרומת אביה ואינה חוזרת לחזה ושוק, ויליף לה מהאי קרא כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל עוד (כתובות שם). במורם מן הקדשים. חזה ושוק, מדהוה מצי למכתב בקדשים וכתב בתרומת למורם הוא דאתא, והאי לא תאכל לעולם הוא, ולא תימא ביושבת תחת בעלה ישראל, כדמשמע קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כו' דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה (סח.) בנבעלה לפסול לה, כגון נתין וממזר ואלא שפסול שלמים, והכהנת דמוקמנא לזר דלא אכלה תושבה אל בית אביה ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילה ה דרב אפקא מבתרומת נפקא, דאי"כ דסלה קרא לנבעלה לפסול לה אתא, ליכתוב בקדשים לא תאכל, מאי בתרומת, ש"מ הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים כגון תרומה ואינה אוכלת במורם, ואיזו זו חוזרת, דסמיך לה ובת כהן כי תהיה אלמנה, והכי תריגנא להאי מילתא בפרק אלמנה (יבמות פו.).

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' ד:

ז ג מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה ז:

◆

תורה אור השלם

1. כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יי אלהיך בו: דברים יז ח
2. לכן הנה ימים באים נאם יי ולא יאמרו עוד חי יי אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חי יי אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם: ירמיהו כג ז - ח
3. ואקבצם אל הנהר הבא אל אהוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם: עזרא ח טו
4. וישבו הכהנים והלוים ומן העם והמשררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם: עזרא ב ע
5. ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשה ויקרא על שמם: אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהנה: ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמד כהן לאורים ולתמים: עזרא ב סא - סג
6. וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש: ויקרא כב י
7. ובת כהן כי תהיה לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל: ויקרא כב יב

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד עמוד וכו' דאורים ותומים. נ"ב עי' בסוטה דף מח ע"ב:

◆

מוסף תוספות

א. וכיון שאבד כתב היחוס שלהם נודע פסולם לכל וקלא אית להו וליכא למיחש בהו. ריטב"א.

◆

תוס' ר"י הזקן

גמ' גדולה חזקה. כלומר ראוי לסמוך עליה. כתבם המתיחסים. כתב היחוס. התרשתא. הוא נחמיה בן חכליה. ובתלמוד ירושלמי נמצא על שם שהיה משקה למלך התירו לו יינם של עובדי כוכבים לשתות לכך נקרא התרשתא. עד עמוד הכהן. כלומר עד שיעמוד כהן שיתנבא, דאורים ותומים לא היו בבית שני. בקדשי הגבול. תרומה. ויגאלו. שנתחללו מן הכהונה. והיינו חללין. ליוחסין. ונושא כהן בתו, וכיון שראו אותם אוכלים בתרומה ישא כהן בתם ומצאנו שנושא בת חלל ריע חזקיהו. פירש"י דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם אינם אוכלים. והני ר' שלא מצאו כתב פרק האשה. תרומה דרבנן.

מסורת הש"ס

א) [צ"ל ולא יאמרו], ב) [צ"ל זרע בית], ג) [צ"ל צפונה], ד) [לקמן עא:], ה) [כתובות קיא. לקמן עא. ע"ש], ו) יבמות פו:, ז) [צ"ל אל אהוא], ח) [מהרש"ל מוחק כל הפיסקא], ט) כתובות כד:, י) [בדפו"ר: הכהן. ועי' רש"ש], כ) [צ"ל ולתומים], ל) [בכת"י נוסף: אכלו], מ) יבמות פו: פז. כתובות כה., נ) [בעי': דמכל לגדיה סתם כתיב ועלית], ס) ["יתירא" מיותר. רש"ש], ע) [בדפו"ר: ויצאו], פ) [מדרש תהלים מזמור קלז, ע"ש], צ) [בדפו"ר: סביבותיהם], ק) [נחמיה ח, ט], ר) [דפירקין ה"א], ש) [ויקרא כב], ת) [יבמות עד ע"ב], א) [ועי' תוס' יבמות פו ע"ב ד"ה ומבני], ב) [במהרש"א: דבשלמא], ג) [במהרש"א: דריע],

◆

מוסף רש"י

אשר העלה וגו' ומכל הארצות אשר הדחתים שם. וישבו על אדמתם, שמע מינה דאדמתם גבוה מכל הארצות, דכתיב העלה (סנהדרין פו:). כל הארצות עיסה לארץ ישראל. כל הארצות הרי הן אצל בבל כעיסה המעורבת, שאין ניכר בה מה בתוכה, כך כל המשפחות ספק (כתובות קיא.). כעיסה שהיא מעורבת, ובשם ר' משה מרומ"ט שמעתי עיסה כפסולת עניים שנקמטו משקה שלהם (לקמן עא.). גדולה חזקה. שאין ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו (כתובות כד:). בקשו כתבם המתייחשים. שיהו כהנים כשרים, לפי שהשתמדו כהנים בגולה בנויי הארץ וילדו להם בנים כדכתיב בספר עזרא, והם חללים, הוצרכו הנולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת ככהן שני (שם). ויגואלו. נפסלו מלשון (מלאכי א) לחם מגואל (כתובות שם). התרשתא. הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (שם ועי' נחמיה ח). עד עמוד כהן לאורים ותומים. כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח, דאורים ותומים לא היו במקדש שני כדאמרינן בסדר יומא (כתובות שם. ועי' סוטה מח:). מקדש הקדשים. דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עליהו משום דהוחזקו בה (כתובות שם). בקדשי הגבול. תרומה, שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים (שם). מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי, למה לנו לחוש להשבית חזקתם כי מה יש לחוש לבטלה (שם כה.). בתרומה דרבנן. שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה, דכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ (שם). השתא נמי בדרבנן אכול. תרומת פירות האילן וירק, בדאורייתא. דגן תירוש ויצהר, לא אכול. ומשום הכי לא קשיא לה למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין, דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו' (שם). דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא. שהרי לארץ באו ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא, מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכלוה בה (שם). לא מידי דמיקרי קדש. ושויה תרומה (שם). דכתיב וכל זר